

‘સમયસાર’ ૮૩ ગાથાની પાછળ કળશ છે ને? કળશ. ‘સમયસાર’નો. ૧૧૧ પહેલા.

અલમલમતિજલ્પૈર્દુર્વિકલ્પૈરનલ્પૈ-
રયમિહ પરમાર્થશ્ચેત્યતાં નિત્યમેકઃ।
સ્વરસવિસરપૂર્ણજ્ઞાનવિસ્ફૂર્તિમાત્ર-
ન્ન ચલુ સમયસારાદુત્તરં કિચિદસ્તિ।।

‘સમયસાર’નો શ્લોક છે. આહાહા..!

શ્લોકાર્થ :- ‘બહુ કહેવાથી...’ આચાર્ય કહે છે, તમને શું વિશેષ કહીએ? પ્રભુ! ‘અને બહુ દુર્વિકલ્પોથી...’ શું? અનેક પ્રકારના વિકલ્પો, વૃત્તિઓ ઊઠે, એનાથી શું? એ ચીજમાં છે નહિ. ‘બસ થાઓ,...’ અનેક વિકલ્પ જે દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, કામ, ક્રોધના છે, એનાથી બસ થાઓ. એ રાગ છે. ભગવાન એનાથી ભિન્ન છે. ‘અલમ’ વિકલ્પથી પૂરું પડો હવે. અને એનાથી છૂટીને ‘બસ થાઓ;...’

‘અહીં એટલું જ કહેવાનું છે...’ આહાહા..! આખું ‘સમયસાર’ ભગવાનની દિવ્ય ધ્વનિમાં એટલું કહેવું છે ‘કે આ પરમ અર્થને એકને...’ આહાહા..! પરમ પદાર્થ ભગવાનઆત્મા અતીન્દ્રિય આનંદ અને અતીન્દ્રિય જ્ઞાનનો પિંડ પ્રભુ, જે વસ્તુ છે. જેમ બરફની... શું કહેવાય? શીલા. બરફની શીલા હોય છે ને? ‘મુંબઈ’માં, નહિ? ૫૦-૫૦ મણની. ઠંડી-ઠંડી ૫૦ મણની

ઠંડી. એમ ભગવાનઆત્મા શીતળ શીતળ અવિકારી વીતરાગ સ્વરૂપની શીલા છે-પાટ છે. અરે..રે..! કેમ બેસે? આહા..! અંતર સ્વરૂપ તો વીતરાગ સ્વરૂપની પાટ આત્મા છે.

કહે છે, 'પરમ અર્થને એકને...' પરમ પદાર્થ આત્મા. આહાહા..! બીજી વાત, વિકલ્પોની લાગણી આદિ છોડી દે, ભાઈ! એનાથી તને કંઈ લાભ નથી. આહાહા..! પરમ પદાર્થ ભગવાન અંદર સચ્ચિદાનંદ સત્ જ્ઞાન અને આનંદથી ભરેલો પ્રભુ, એ 'અર્થને એકને જ નિરંતર અનુભવો;...' આ વાત છે, ભાઈ! આકરી છે. આનંદસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા, એનો અનુભવ કરો. એ ધર્મ અને મોક્ષમાર્ગ છે. આહાહા..! આકરી વાત છે.

'અમૃતચંદ્રાચાર્ય' 'સમયસાર'ની ઘણી ટીકા કહી ગયા. કરતા કરતા છેલ્લે આમ બોલ્યા, પ્રભુ! હવે બસ થાઓ તારી વાત કરતા કરતા. તારી ચીજ અંદર અતીન્દ્રિય આનંદ અને અતીન્દ્રિય જ્ઞાનથી ભરેલી ધ્રુવ પાટ અંદર છે, એવા એક આત્માનો અંતર અનુભવ કરો. એનાથી તને મોક્ષનો માર્ગ પ્રગટશે. આહાહા..! આ બધું વ્યવહારનું શું સમજવું? વ્યવહાર આવે છે એ રાગ છે, એ ધર્મ નહિ. આહાહા..! શીતળ ચૈતન્યપાટ પ્રભુ, નિત્ય ધ્રુવ અવિનાશી વિષય (છે). સમ્યગ્દર્શન પર્યાયનો વિષય અવિનાશી પદાર્થ આત્મા છે. તેનો એકનો અંતર્મુખ થઈને અનુભવ કરો, એ મોક્ષનો માર્ગ છે. આવી વાત છે. અહીં તો વ્રત કરો, અપવાસ કરો, ભક્તિ કરો, પૂજા કરો, જાત્રા કરો. એ શુભભાવ વચ્ચે આવે, પણ એ કોઈ ધર્મ નથી. આહાહા..! વીતરાગ પરમાત્મા જે વીતરાગસ્વરૂપ હતું, તો એનાથી વીતરાગસ્વરૂપ થયું. તો વીતરાગસ્વરૂપ આત્મા જ છે. આહાહા..! પરમેશ્વર ભગવત્સ્વરૂપ આત્મા, એ એક પદાર્થનો જ અનુભવ કરો. ટૂંકી વાત બહુ કરી.

મુમુક્ષુ :- કામ ઘણું પણ ક્યારે કરે?

ઉત્તર :- ક્યાં કામ ઘણું? મજ્જતનો હેરાન થઈને મરી જાય છે આખો દિ'. 'ભભૂતમલજી'! કામ ઘણું સ્વીલનું ને લોઢાનું વેચવાનું ને. ઓલો 'શાંતિલાલ' નહોતો કીધું? 'શાંતિલાલ ખુશાલ' બે અબજ ચાલીસ કરોડ. આખો દિ' કામ... કામ... કામ. એક એક લાખની નાની બોટ હતી. એવી ત્રણસો બોટ ઘરે હતી. ઓલું મેંગેનીઝ લોઢું-લોઢું હતું. અમુક કાંઈક સીત્તેર લાખની જમીન લીધેલી, એમાં અબજો રૂપિયાનું મેંગેનીઝ નીકળ્યું. લોઢું. એ એક ગામથી બીજે પહોંચાડવા ત્રણસો તો બોટ હતી. એક-એક લાખની એવી ત્રણસો (બોટ). આખો દિ' હોળી સળગે. આ કરો... આ કરો... અહીં મોકલો, અહીં કરો. એના પૈસા પતાવવાના, એટલા આમ લાવવા ને આમ મૂકવું. આહાહા..! અરે..રે..! મજૂરીના વિકારના પરિણામથી નવરો થતો નથી. એ બધી સંસારની મજૂરી છે.

અહીં તો આચાર્ય મહારાજ કહે છે, કે બહુ શું કહીએ પ્રભુ તને હવે? ઘણું કહ્યું તને. હવે એનો સરવાળો આ છે કે એક 'પરમ અર્થ...' પરમ પદાર્થ ભગવાન દ્રવ્યવસ્તુ, ચૈતન્ય દ્રવ્ય સ્વભાવ, શુદ્ધમૂર્તિ પ્રભુ! 'એકને જ...' એકને જ (કહીને) એકાંત કર્યું. વ્યવહાર

પણ કરો અને આ પણ કરો એમ નથી કહ્યું. આહાહા...! આ ભગવાનઆત્મા અંદર આનંદસ્વરૂપ ચિંતામણિ રત્ન પ્રભુ, નિત્યાનંદ ચિંતામણી નિત્ય વસ્તુ, એવો એક પરમપદાર્થ આત્મા, એનો એકનો જ અંતર અનુસરીને અનુભવ કરો. આહાહા...! બાર અંગનો સાર આ છે. વીતરાગ ત્રિલોકનાથ પરમાત્માની વાણીમાં પરમાર્થનું આ સ્વરૂપ છે. નવરા કે દિ' થાવું? એમ 'રામજીભાઈ' કહે છે. આહાહા...!

અરે...! ઘણું કર્યું, ભાઈ! પા કલાકમાં ઉડી ગઈ લ્યો હમણા એક. આ 'પ્રેમચંદભાઈ'ની વહુ. 'રાણપુર' 'પ્રેમચંદભાઈ મગન' નહોતા? પા કલાક, એક કલાક દુઃખ આવ્યું જરી. (બાકી) કાંઈ ન મળે. બે દિ' પહેલા. આજે છોકરાનો કાગળ આવ્યો છે. 'મુંબઈ'થી બધા આવ્યા છે. જરીક દુઃખાવો ઉપડ્યો તો એક કલાકમાં તો ખલાસ થઈ ગયા. દેહ છૂટી ગયો. કલાક પહેલા કાંઈ નહોતું. પણ દેહને છૂટવાને તો એક સમય છે ને, બાપા! આહાહા...! એની સ્થિતિ પૂરી થઈ એટલે એક સમયમાં ફડાક દઈને દેહ છૂટી જશે. લાખ તારા ડોક્ટરો આવે અને ઇન્દ્રો ઉતરે તો પણ એક સમય અધિક વધે એવું નથી. આહાહા...! આજે છોકરાનો મહાસુખનો કાગળ છે. આહાહા...!

અહીં કહે છે, પરમાત્મા. સંતો કહે છે એ પરમાત્માના આડતિયા છે. એ કહે છે, પ્રભુ! તારી કેટલી વાત કરીએ? નાથ! તને શું કહેવું પ્રભુ હવે? એક પરમપદાર્થ એવો આત્મા દ્રવ્યસ્વભાવ... આહાહા...! એનો અનુભવ કરવો. એમાં તને આનંદ આવશે, તને શાંતિ મળશે, તને વીતરાગતા થશે. આહાહા...! આ બધો વ્યવહાર ને જ્યવહાર બધું ગયુ ક્યાં ત્યારે? 'ભભૂતમલજી'! આઠ લાખનું મંદિર બનાવ્યું.

'ભરતે' કરોડો રૂપિયાના બનાવ્યા. ત્રણકાળના તીર્થકરોના બનાવ્યા છે. ઓલામાં છે, પરમાગમમાં છે. અહીં છે? ત્રણકાળના તીર્થકરોના ત્રણ ચોવીશીના મંદિર બનાવ્યા. પણ એ તો પરમાણુની પર્યાય તે કાળે ત્યાં થવાની. કરનારાના ભાવમાં ભાવ હોય તો શુભ છે, પુણ્ય છે. આહાહા...! એ કોઈ ધર્મ નથી, એ કોઈ ધર્મનું કારણ પણ નથી. એ શુભભાવ ધર્મમાં સહાયક થાય, એમ નથી. આહાહા...!

પરમપદાર્થ એવો જે આત્મા અંદર ભગવાન, એનો પ્રભુ! તું અનુભવ કર. છે? 'પરમ અર્થને એકને જ નિરંતર અનુભવો;...' આહાહા...! સાર છે. હવે આ તો બાયડી-છોકરાને પાળવા ક્યારે? એને બચાવવા... આહાહા...! આજે એક ખાનગી ગુપ્ત કાગળ આવ્યો છે. બહુ દુઃખી છું, બહુ આવો છું. આવો છું... હવે કાંઈ સાધન નથી. આઠ-દસ વર્ષ ચલાવ્યું. હવે તો દેહ છૂટવાના ટાણા આવ્યા છે. અમારી પાસે માગે છે. અમારી પાસે શું છે? આહાહા...! હું ત્યાં આવું તો કોઈક પૈસા આપે તો ફેક્ટરી કરું, ધંધો ચલાવું. આહાહા...! અરે...! પ્રભુ! અહીં તો શુભ વિકલ્પ છે એ પણ બંધનું કારણ છે. આહાહા...!

શું કહે છે? કે 'સમયસાર' સિદ્ધાંતનો સાર આ છે, કે એક આત્માનું નિરંતર... 'એકને

જ...' એકનું જ. એકરૂપ સ્વરૂપ ભગવાન પૂર્ણ આનંદ, 'એકને જ...' નિશ્ચય કહ્યો. આહાહા...! અનુભવ કરો. 'કારણ કે નિજ રસના ફેલાવથી પૂર્ણ જે જ્ઞાન...' આહાહા...! એ રાગના રસથી ભિન્ન રસના ફેલાવ(સ્વરૂપ) એવું જે પૂર્ણ જ્ઞાન, આનંદ પૂર્ણ સ્વરૂપ ભગવાન, 'તેના સ્ફુરાયમાન થવામાત્ર...' આહાહા...! અંતર પૂર્ણાનંદનો નાથ, એમાં અંતર અનુભવ કરતાં, પરમાત્મા પર્યાયમાં સ્ફુરાયમાન થાય છે. આહાહા...! પર્યાયમાં પરમાત્મા હોય છે. દ્રવ્યમાં પરમાત્મા છે, વસ્તુ (સ્વરૂપે) તું પરમાત્મા છો, પ્રભુ! આહાહા...! અંદર બધા આત્મા ભગવાન છે. એ ભગવાનનો અર્થ એકાગ્ર થા, તો તને ભગવાનપણું પર્યાયમાં પ્રગટ થશે. પર્યાયમાં પ્રગટશે. આહાહા...! આવું બધું. આવી વાતું, લ્યો. આ વ્યવહાર-બ્યવહાર શું કરવો? લોકો વ્યવહારનો બહુ પક્ષ કરતા. આજે 'કાંતિભાઈ'નો કાગળ આવ્યો છે. 'કાંતિભાઈ ઈશ્વરનો'. બહુ સરસ વાત છે. એ પહેલા વિરોધ કરતા. છાપામાં વિરોધ (કરે). અજ્ઞાની આમ કરે છે અને અજ્ઞાની આમ કરે છે એમ લખતા. આજે વળી આમ આવ્યું. અહીંયાં થોડા દિ' રહી ગયા ને? 'કાંતિલાલ ઈશ્વર' આહાહા...! વાત તો એવી સત્ય છે. બરાબર છે એ જ વાત છે. ભાઈ! માર્ગ તો આ છે. ધીમેથી કહે, ઉતાવળથી કહે, મોટે અવાજે કહે, ગમે તે રીતે દષ્ટાંત દઈને કહે, પણ વસ્તુ તો એ પ્રભુ અંદર આખો બિરાજે છે. એકનો જ અનુભવ કરવો એ એનો સાર છે. હવે આવો વખત ક્યારે મળે આમાં? એય...! આ લોઢાના વેપાર આડે તમને વખત ક્યાં (છે)? લોઢાનું છે? કે પત્થરનું છે? લાદી.. લાદીનું. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- છ ખંડનું રાજ ચલાવે એને...

ઉત્તર :- છ ખંડનું રાજ કોણ ચલાવે? પ્રભુ! શું કહીએ? એ પરમાણુની પર્યાય તે તે કાળે તેને કારણે તે પરિણમે છે. અજ્ઞાની એનો કર્તા થઈને અભિમાનમાં મિથ્યાત્વ સેવે છે. આહાહા...! આવી વાતું છે, ભાઈ!

અમારા ભાઈને અમે કહ્યું હતું ને. અમે કીધું નહિ? ભાગીદાર અમારા ફઈના દીકરા. 'કુંવરજીભાઈ' દુકાનમાં (ભાગીદાર હતા). દુકાન તો અત્યારે ચાલે છે. એમની બુદ્ધિ ઓછી હતી પણ કાંઈક પુણ્ય હતું એટલે દુકાન ચાલે. એ ગુજરી ગયા ત્યારે થોડી પેદાશ હતી. બે લાખની. અત્યારે વધી ગઈ છે. બે લાખની પેદાશ હતી, દસ લાખ રૂપિયા હતા. બધું હતું. એટલે એને તો હું કર્યું... હું કર્યું... મેં કર્યું આ બધું. એવું અભિમાન. આહાહા...! એ તો એટલું બોલે... એટલું બોલે... આનું આમ કરવું... આનું આમ કરવું... આનું આમ કરવું... આ પ્રમાણે દુકાન ચાલે. ઘણાની દુકાન તૂટી ગઈ. આપણે આમ કરીએ તો દુકાન ચાલે. ભાઈ! તમે આ રહેવા દ્યો બાપુ! કીધું. (સંવત) ૧૯૬૬ની સાલની વાત છે. ૨૦ વર્ષની ઉંમર. ૭૦ વર્ષ પહેલાની વાત છે. ભાઈ! તમે આ શું કરો છો? બાપુ! દુકાન તો હું પણ ચલાવું છું પણ આટલું અભિમાન તમને! ભાઈ! શું કહું? મારાથી ચાર વર્ષ મોટા હતા.

અત્યારે મારે શરીરના ૯૦ ચાલે છે. જન્મના. ગર્ભના ૯૧. એને ૯૫ વર્ષ. મોટા હતા.

સાંભળો. ભગત છે.. ભગત છે.. એ ભગત છે. બોલવા દો, બોલવા દો. મારી સામું બોલે નહિ કોઈ. ભાઈ! શું કહું? મને તો એવું લાગે છે, ભાઈ! મરીને તમે દેવ તો નહિ થાવ, નરકમાં તો નહિ જાવ. આપણે તો કાંઈ માંસ, ઈંડા ખાતા નથી એટલે નરકમાં નહિ જાવ, ભાઈ! ૭૦ વર્ષ પહેલાની વાત છે. ૨૦ વર્ષની ઉંમર હતી. ૧૯૪૬માં જન્મ અને ૧૯૬૬ની વાત છે આ. દુકાને ભેગા જમતા. એની બહુ મમતા દેખીને એક દિ' મારાથી બોલાઈ ગયું. આ શું કરો છો તમે આખો દિ'? યાદ રાખો કીધું, મરીને તમે નરકમાં તો નહિ જાવ. દેવ માટે તમારી લાયકાત નથી, મનુષ્યપણાની લાયકાત નથી. ભાઈ! હું કહું તો મરીને ઢોરમાં જવાના છો. દુકાને બેઠા હતા. થડામાં બેઠા હતા. બોલે નહિ. દાંત કાઢે. ભગત છે. ભગત બોલે એ સાંભળો. ભાઈ! આ શું કરો છો? આખો દિ' આ તમે.. ક્યાં જાવું છે? બાપા! આ જિંદગી તો પૂરી થઈ જશે. જેટલું આયુષ્ય છે ત્યાં સુધી છે. હવે ક્યાં જઈશ? બાપા! આહાહા..! ભવિષ્યમાં અનંતકાળ રહેવું છે, નાથ! તારો કાંઈ નાશ થાય એવું છે? ભવિષ્ય તો અનંતકાળ રહેશે. તો ક્યાં રહીશ? પ્રભુ! આવી દૃષ્ટિ અને આ કરું.. કરતા-કરતા એવી બુદ્ધિમાં રહીશ. ભવિષ્યમાં મિથ્યાત્વના દુઃખમાં અનંતકાળ ગાળવો પડશે, પ્રભુ! આહાહા..! પણ માણસને વર્તમાનની મીઠાશ આડે.. બધી સગવડતા ભાળે, પૈસાની, આબરૂની, દુકાનની, ઢીકણાની, નોકરોની, નોકરો પણ એવા સારા મળે, બધું જાણે આમ. ઓહો..! પણ શું છે?

અહીં કહે છે, કરવાનું હોય તો પ્રભુ ! એક આ છે. આ આત્મા અંદર ચિદાનંદ પ્રભુ ધ્રુવ નિત્યાનંદ પ્રભુ પરમ પદાર્થ અંદર વસ્તુ છે. એકનો જ અનુભવ કરવા જેવો છે. આહાહા..! બીજું શું કહીએ? કહે છે, આહાહા..! તને શું કહીએ? ભાઈ! તને ઠીક ન લાગે. બહારના રસના રસીલાને આ વાત ઠીક ન લાગે. પ્રભુ! ઠીક ન લાગે તો પણ વાત તો આ છે. આહાહા..! અરે..રે..! અહીંયાં ક્યાં જાવું છે? ક્ષણમાં દેહ ઊડી જાય છે. આહાહા..! જુઓને કાલે આવ્યું છે ને. 'આણંદભાઈ'ના બનેવી. આઠ દિ'માં બે વાર તો આ આવ્યું... શું કહેવાય? હાર્ટ એટેક. 'આણંદભાઈ' છે. 'નાનાલાલભાઈ' કરોડપતિ. 'નાનાલાલ' કરોડપતિ. 'આણંદભાઈ' હમણા હતા ને? એના બનેવી. આઠ દિ' માં બે વાર એટેક આવ્યો. ૬૦ વર્ષની ઉંમર. છોકરાનો કાગળ આવ્યો, ભાઈ! તમે આવો. માથે લોહી ચડી ગયું છે. વાચા બંધ થઈ ગઈ છે. પરમાણુની ભાષા જડ છે, બાપુ! એ ક્યારે બંધ થાય અને ક્યારે ચાલે એ તો તારે આધારે નથી. આહાહા..! એ શરીર પણ ચાલે ક્યારે અને કેમ સ્થિર થાય એ પણ તારે આધારે નથી. અરે..રે..! તો પછી શરીર અને વાણી પણ તારા આધારે નથી તો આ જગતની બહારની ચીજ ચાલે, રહે અને ટકે, પ્રભુ! તારી ભ્રમણા છે. આહાહા..! એકવાર પરમ અર્થને.. એવી ગાથા છે.

‘પરમ અર્થને એકને જ નિરંતર અનુભવો; કારણ કે નિજ રસના ફેલાવથી પૂર્ણ...’

પ્રભુ ભર્યો છે. અતીન્દ્રિય આનંદ અને જ્ઞાનના પૂર્ણ રસથી (ભર્યો છે). આહાહા...! કોઠીમાં જેમ અનાજ ભર્યું હોય એમ નહિ. પણ સાકરમાં જેમ ગળપણ ભર્યું છે એમ આ ભગવાનમાં અતીન્દ્રિય આનંદ અને અતીન્દ્રિય જ્ઞાન પૂર્ણ ભર્યું છે. આહાહા...! એવો જે ભગવાન, એના 'ફેલાવથી પૂર્ણ જે જ્ઞાન તેના સ્ફુરાયમાન થવામાત્ર...' આહાહા...! એ ચૈતન્ય ભગવાનની એકાગ્રતાથી, જે જ્ઞાન અને આનંદની દશા સ્ફુરે... આહાહા...! એ 'સમયસાર (પરમાત્મા) તેનાથી ઊંચું ખરેખર બીજું કાંઈ પણ નથી...' એ પરમાત્મા છે અને પરમાત્માની એકાગ્રતાથી પર્યાયમાં પરમાત્મા બને, એ સિવાય કોઈ ઊંચી ચીજ જગતમાં છે નહિ. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- ઊંચી હોય તો કોઈક હલકી છે એમ કેમ...

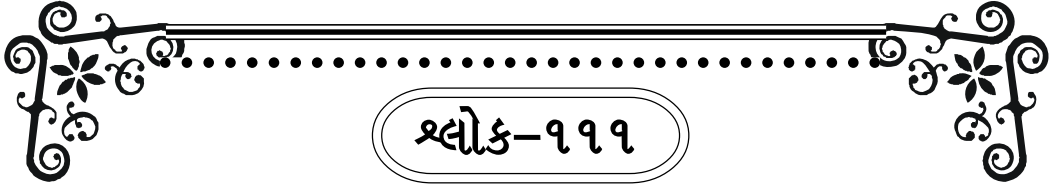
ઉત્તર :- બધી હલકી શું? ઊંધી છે. અરેરે...! આવી વાતું છે. દુનિયાને નવરાશ ન મળે. નિર્ણય કરવાનો વખત મળે નહિ. આહાહા...! આ તે શું છે? દ્રવ્ય જેને આત્મા કહે, એ આત્મા શું ચીજ છે? એમાં ભર્યું છે શું? એ નિત્ય છે કે અનિત્ય છે? વિકૃત છે કે અવિકૃત છે? શું છે આ ચીજ? શું છે? આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- વિકલ્પ અમારી ભાષામાં શબ્દ જ વપરાતો નથી.

ઉત્તર :- બાપા! શું કરે? પ્રભુ! આહાહા...! અહીં એ જ કહે છે.

એક 'સ્ફુરાયમાન થવામાત્ર જે સમયસાર (-પરમાત્મા)...' આહાહા...! વસ્તુ પોતે પરમાત્મા છે. અરે...રે...! કેમ બેસે? બે બીડી પીવે ત્યાં એને તલપ ચડી જાય તો અંદર આમ.. આહાહા...! બીડી પીવે. પાયખાને દિશાએ જાય ત્યારે બે બીડી પીવે ત્યારે દિશા ઉતરે. હવે આત્માના આવા અપલક્ષણ. હવે એને કહે કે તું પરમાત્મા છો, પ્રભુ! આહાહા...! તારે તો પરદ્રવ્ય વિના ચાલે એવી તારી ચીજ છે. આહાહા...! પરદ્રવ્યના સહારાથી તારું ટકવું થાય એવી તું ચીજ છો નહિ. આહાહા...! એવો જે ભગવાનઆત્મા એ 'સ્ફુરાયમાન થવા માત્ર જે સમયસાર (-પરમાત્મા) તેનાથી ઊંચું ખરેખર બીજું કાંઈ પણ નથી...' એનાથી ઊંચું દુનિયામાં કોઈ ઇન્દ્રાસન અને સર્વાર્થસિદ્ધના દેવ, એનાથી ઊંચી કોઈ ચીજ છે નહિ. આહાહા...! '(-સમયસાર સિવાય બીજું કાંઈ પણ સારભૂત નથી.)' આહાહા...!

'વળી (આ ટુમ્બી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે) :-' આ 'અમૃતચંદ્રાચાર્ય'નો શ્લોક છે. અને આ શ્લોક હવે 'પદ્મપ્રભમલધારિદેવ' ટીકાકાર. એનો શ્લોક છે. ૧૧૧.

તથા હિ -

(આર્યા)

અતિતીવ્રમોહસંભવપૂર્વાર્જિતં તત્પ્રતિક્રમ્ય ।

આત્મનિ સદ્બોધાત્મનિ નિત્યં વર્તેઽહમાત્મના તસ્મિન્ ॥૧૧૧॥

વળી (આ ૮૩મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે) :-

[શ્લોકાર્થ :-] અતિ તીવ્ર મોહની ઉત્પત્તિથી જે પૂર્વે ઉપાર્જેલું (કર્મ) તેને પ્રતિક્રમીને, હું સદ્બોધાત્મક (સમ્યગ્જ્ઞાનસ્વરૂપ) એવા તે આત્મામાં આત્માથી નિત્ય વર્તું છું. ૧૧૧.

શ્લોક-૧૧૧ ઉપર પ્રવચન

અતિતીવ્રમોહસંભવપૂર્વાર્જિતં તત્પ્રતિક્રમ્ય ।

આત્મનિ સદ્બોધાત્મનિ નિત્યં વર્તેઽહમાત્મના તસ્મિન્ ॥૧૧૧॥

આહાહા...! 'અતિ તીવ્ર મોહની ઉત્પત્તિથી...' આહાહા...! પર તરફના 'તીવ્ર મોહની ઉત્પત્તિથી જે પૂર્વે ઉપાર્જેલું (કર્મ)...' આહાહા...! પોતાના શુદ્ધ નિજ સ્વરૂપ ભગવત્ સ્વરૂપને ભૂલી અને પર તરફનો તીવ્ર ઉત્સાહ અને તીવ્ર મોહને લઈને જે કંઈ કર્મ ઉત્પન્ન થયા, 'તેને પ્રતિક્રમીને,...' પ્રભુ! હવે પ્રતિક્રમણ કર. ત્યાંથી હવે ફરી જા, હવે ફર, એમ કહે છે. એ પ્રતિક્રમણ આ. ત્યાંથી હટી જા. વિકલ્પથી, પુણ્ય-પાપથી ખસી જા. ખસ, વસ. આહાહા...!

એક ક્ષુલ્લક હતા. અહીં આવતા. બિચારા ગુજરી ગયા. ભીલવાડાના હતા. શું નામ? 'આદિસાગર' ક્ષુલ્લક હતા. બુદ્ધિ થોડી હતી. પણ અહીંની વાત એને બહુ ગોકતી-રુચતી. પછી બીજાઓને એમ કહેતા, 'પરથી ખસ, આત્મામાં વસ, એટલું તારે માટે બસ.' આહાહા...! પરથી ખસ. રાગથી હટી જા, સ્વભાવમાં વસ, એટલું તારા માટે બસ. એય...! બિચારાની બુદ્ધિ થોડી હતી તો આવું એક ટૂંકું લોકોને કહે. ઘણીવાર અહીં આવતા. ત્યાં રખિયાલ પણ આવતા.

ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ છે, તે બહારના વિકલ્પમાં ગયો છે, એમાંથી ખસી જા, હટી જા. અને સ્વમાં વસ. જ્ઞાનાનંદ પ્રભુમાં વસ, તને પ્રતિક્રમણ થશે, તને આનંદ થશે. આહાહા...!

પરમાં રહેવાથી તને દુઃખ થશે. પુણ્ય અને પાપના વિકલ્પમાં રહેવાથી તો તને દુઃખ થશે. ત્યાંથી ખસીને ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપમાં પરથી ખસીને પ્રતિક્રમણ કરીને... છે? 'હું સદ્બોધાત્મક...' સદ્બોધાત્મક (સમ્યગ્જ્ઞાનસ્વરૂપ) એવા તે આત્મા... જ્ઞાનસ્વરૂપ, જાણનસ્વરૂપ (છે) એ તો. આહાહા...! જાણન એટલે શાસ્ત્રનું જાણવું એ જ્ઞાન નહીં. જાણન એનો સ્વભાવ. જેની સત્તામાં આ જણાય છે. આ... આ... આ... આ... આ... આ... એ તો એની સત્તામાં જણાય છે. જડની સત્તામાં જણાય છે?

ચૈતન્યસત્તા, સદ્બોધ જ્ઞાનસ્વરૂપની સત્તા, એમાં એ જણાય છે. નિશ્ચયથી એ જણાતું નથી. નિશ્ચયથી તો તે તરફનું પોતાનું જ્ઞાન પોતામાં જણાય છે. આહાહા...! આ બધું દેખાય. આંખ આટલી, દેખાય કેટલું? અંદર જ્ઞાનની પર્યાયમાં, જ્ઞાનની સત્તાના અસ્તિત્વમાં આ બધું જ આ છે એમ જાણનાર તત્ત્વ છે એ પર્યાયતત્ત્વ છે. પર્યાયતત્ત્વ એટલું છે કે જેમાં આ જાણે એ પોતાની પર્યાય છે. એને જાણવું એટલે એની પર્યાય છે એમ નહિ. આહાહા...! એ પર્યાયની અંદર અંતર આત્મા ભગવાન પૂર્ણ આનંદ પડ્યો છે, એનું તું લક્ષ કર. આહાહા...! સ્ફુરાયમાન હોવાથી સદ્બોધાત્મક... એ સદ્જ્ઞાન બોધસ્વરૂપ છે. આહાહા...!

જ્ઞાનરૂપી ચંદ્ર, ચંદ્રના પ્રકાશનો પુંજ, પ્રભુ! જ્ઞાનના પ્રકાશનો પુંજ ધ્રુવ, એવો સદ્બોધાત્મક સ્વરૂપ 'એવા તે આત્મામાં આત્માથી નિત્ય વર્તું છું.' આત્મામાં આત્માથી એટલે શું કહ્યું? મારો ત્રિકાળ શુદ્ધ સ્વભાવ જે છે, એની પર્યાયમાં, સ્વભાવથી હું પર્યાયમાં વર્તું છું. શુદ્ધપર્યાયથી શુદ્ધ સ્વભાવમાં વર્તું છું. આહાહા...! રાગથી મારી ચીજમાં વર્તું છું એમ બની શકે નહિ. આહાહા...! પોતાનો સ્વભાવ જે જ્ઞાન અને આનંદ (છે), એની પર્યાયમાં જે સ્વભાવ ઉત્પન્ન થયો, એ સ્વભાવથી હું અંતરમાં વર્તું છું. આહાહા...! આવું આકરું પડે એટલે... આખો દિ' ઓલું સાંભળ્યું હોય કે આમ કરવું... આમ કરવું... અને આમ કરવું. મોટા ગજરથ કાઢવા, રથયાત્રા કાઢવી, કોઈ વળી પાંચ-દસ બ્રહ્મચર્ય લે તો એની રથયાત્રા કાઢે, એના વખાણ કરે કે ઓહો...! લોકો જાણે... આહાહા...! અરે...! પ્રભુ! એવી વાતું તો અનંતવાર કરી સાંભળને. આહાહા...!

'સદ્બોધાત્મક (સમ્યગ્જ્ઞાનસ્વરૂપ) એવા તે આત્મામાં...' સદ્બોધસ્વરૂપ, સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ, એવો સદ્બોધસ્વરૂપ આત્મા 'એવા તે આત્મામાં આત્માથી...' સ્વભાવની નિર્મળતાથી પૂર્ણ નિર્મળતામાં 'નિત્ય વર્તું છું.' એનું નામ સાચું પ્રતિક્રમણ કહેવામાં આવે છે. અરે..રે...! આવી વાતું હવે. પછી કહે છે ઘણા, 'સોનગઢ'નું નિશ્ચય.. નિશ્ચય... નિશ્ચય.. વ્યવહારની તો ના જ. અરે...! પણ સાંભળને, પ્રભુ! નિશ્ચય એટલે સત્ય. વ્યવહાર એટલે આરોપિત વાત, એ તો કથન (છે). પરમસત્ય એનું નામ નિશ્ચય. પરમાનંદનો નાથ ભગવાન અંદર.. આહાહા...! તેને આત્મામાં નિજરસથી, નિજ સ્વભાવથી વર્તું છું. એનું નામ નિશ્ચય પ્રતિક્રમણ અને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર કહેવાય છે. એ ૮૩ ગાથા થઈ.

૮૪ ગાથા.

ગાથા-૮૪

આરાહણાઙ્ વદ્વઙ્ મોત્તૂળ વિરાહણં વિસેસેણ ।
સો પડિકમણં ઉચ્ચઙ્ પડિકમણમઓ હવે જમ્હા ॥૮૪ ॥

આરાધનાયાં વર્તતે મુક્ત્વા વિરાધનં વિશેષેણ ।
સ પ્રતિક્રમણમુચ્યતે પ્રતિક્રમણમયો ભવેદ્યસ્માત્ ॥૮૪ ॥

અત્રાત્મારાધનાયાં વર્તમાનસ્ય જન્તોરેવ પ્રતિક્રમણસ્વરૂપમુક્તમ્ ।

યસ્તુ પરમતત્ત્વજ્ઞાની જીવઃ નિરન્તરાભિમુખતયા હ્યત્રુટ્યત્પરિણામસંતત્યા સાક્ષાત્
સ્વભાવસ્થિતાવાત્મારાધનાયાં વર્તતે અયં નિરપરાધઃ । વિગતાત્મારાધનઃ સાપરાધઃ, અત એવ
નિરવશેષેણ વિરાધનં મુક્ત્વા । વિગતો રાધો યસ્ય પરિણામસ્ય સ વિરાધનઃ યસ્માન્નિશ્ચયપ્રતિક્રમણમયઃ
સ જીવસ્તત એવ પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ ઇત્યુચ્યતે ।

તથા ચોક્તં સમયસારે -

“સંસિદ્ધિરાધસિદ્ધં સાધિયમારાધિયં ચ એયદ્વં ।
અવગદરાધો જો ખલુ ચેદા સો હોદિ અવરાધો ॥”

છોડી સમસ્ત વિરાધના આરાધનામાં જે રહે,
તે પ્રતિક્રમણ કહેવાય છે પ્રતિક્રમણમયતા કારણે. ૮૪.

અન્વયાર્થ :- [વિરાધનં] જે (જીવ) વિરાધનને [વિશેષેણ] વિશેષતઃ [મુક્ત્વા]
છોડીને [આરાધનાયાં] આરાધનામાં [વર્તતે] વર્તે છે, [સઃ] તે (જીવ) [પ્રતિક્રમણમ્]
પ્રતિક્રમણ [ઉચ્યતે] કહેવાય છે, [યસ્માત્] કારણ કે તે [પ્રતિક્રમણમયઃ ભવેત્]
પ્રતિક્રમણમય છે.

ટીકા :- અહીં આત્માની આરાધનામાં વર્તતા જીવને જ પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેલ છે.

જે પરમતત્ત્વજ્ઞાની જીવ નિરંતર અભિમુખપણે (-આત્મસંમુખપણે) અતૂટ (-ધારાવાહી)
પરિણામસંતતિ વડે સાક્ષાત્ સ્વભાવસ્થિતિમાં—આત્માની આરાધનામાં—વર્તે છે તે નિરપરાધ
છે. જે આત્માના આરાધન રહિત છે તે સાપરાધ છે; તેથી જ, નિરવશેષપણે વિરાધન છોડીને—

એમ કહ્યું છે. જે પરિણામ 'વિગતરાધ' અર્થાત્ *રાધ રહિત છે તે વિરાધન છે. તે (વિરાધન વિનાનો-નિરપરાધ) જીવ નિશ્ચયપ્રતિક્રમણમય છે, તેથી જ તેને પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેવામાં આવે છે.

એવી રીતે (શ્રીમદ્ભગવત્કુંદકુંદાચાર્યદેવપ્રણીત) શ્રી સમયસારમાં (૩૦૪મી ગાથા દ્વારા) કહ્યું છે કે :—

“[ગાથાર્થ :—] સંસિદ્ધિ, રાધ, સિદ્ધિ, સાધિત અને આરાધિત—એ શબ્દો એકાર્થ છે; જે આત્મા 'અપગતરાધ' અર્થાત્ રાધથી રહિત છે તે આત્મા અપરાધ છે.”

ગાથા-૮૪ ઉપર પ્રવચન

આરાહણાઙ્ વટ્ટઙ્ મોત્તૂળ વિરાહણં વિસેસેણ ।
સો પડિકમણં ઉચ્ચઙ્ પડિકમણમઓ હવે જમ્હા ॥૮૪॥

છોડી સમસ્ત વિરાધના આરાધનામાં જે રહે,
તે પ્રતિક્રમણ કહેવાય છે પ્રતિક્રમણમયતા કારણે. ૮૪.

‘ટીકા :- અહીં આત્માની આરાધનામાં વર્તતા...’ આત્મા આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ. જ્ઞાનનો પિંડ આત્મા, એની સન્મુખ થઈને આરાધનાએ વર્તતો, એની સેવનામાં વર્તતો. આહાહા...! સેવ્ય-સેવક. સેવક છું અને ભગવાન સેવ્ય એ પણ જેમાં નથી. આહાહા...! સેવ્ય હું અને સેવક પણ હું. સેવ્ય એટલે પરમાત્મસ્વરૂપ તે મારું સેવવા યોગ્ય છે અને વર્તમાન મારી નિર્મળપર્યાયથી તે સેવવા લાયક છે. આહાહા...!

‘અહીં આત્માની આરાધનામાં વર્તતા જીવને જ પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેલ છે.’ એણે પ્રતિક્રમણ કર્યું. આહાહા...! ભગવાન આનંદસ્વરૂપની આરાધનામાં રહે છે, અંતરની સેવામાં (રહે છે) તેને જ નિશ્ચયપ્રતિક્રમણ કહે છે. આહાહા...! ભાષાથી પ્રતિક્રમણ બોલે, અંદર વિકલ્પ ઊઠે, એ પ્રતિક્રમણ નહિ. આહાહા...! ઝીણી વાત છે, પ્રભુ! આહાહા...!

સર્પ છે એ સાણસે પકડાય. સાણસો સમજો છો? સર્પ હોય ને સર્પ? સાણસાને શું કહે છે? લાકડાનો. ‘શુકનલાલ’ ગયા? ‘ભાવનગર’. સાણસો કહે છે ને? એ સાણસે સર્પ પકડાય. પણ સાણસે મોતી પકડાય? આ બાયું મોતી જડે છે ને? એ સાણસે પકડીને મોતી મૂકાય? ઝીણી સાણસી જોઈએ. લોઢાની ઝીણી (સાણસી) અને કાં હાથ (જોઈએ).

* રાધ = આરાધના; પ્રસન્નતા; કૃપા; સિદ્ધિ; પૂર્ણતા; સિદ્ધ કરવું તે; પૂર્ણ કરવું તે

એમ ભગવાનને પકડવા માટે... આહાહા...! પુણ્ય અને પાપ સ્થુળ-સ્થુળ, જાડી ચીજ એનાથી એ પકડમાં નથી આવતો. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? પુણ્ય-પાપના અધિકારમાં (લીધું છે), અતિ સ્થુળ સંકલેશ પરિણામ અને અતિ સ્થુળ વિશુદ્ધ પરિણામ. શુભભાવને અતિ સ્થુળ વિશુદ્ધ પરિણામ કહ્યા છે. શુભભાવ. આહાહા...! ભગવાન તો વિશુદ્ધ અને શુભ-અશુભભાવથી રહિત, નિજ સ્વરૂપની આરાધનમાં વર્તે, એ નિશ્ચય પ્રતિક્રમણ છે. આહાહા...! પણ એનું કાંઈ સાધન હશે? કે પાધરું આ થાય? સીધું કોઈ સાધન-બાધન (ખરું કે નહિ)? સાધન એ, રાગથી ભિન્ન કરીને પ્રજ્ઞાછીણી મારવી એ સાધન છે. આહાહા...!

‘સમયસાર’માં આગળ આવે છે. પ્રજ્ઞાછીણી. જેમ છીણી મારી લોઢાના કટકા કરે ને? છીણી મારે (એટલે) બે કટકા થઈ જાય. એમ ભગવાનઆત્મા અને પુણ્ય-પાપના, દયા-દાનના વિકલ્પ-રાગ, બે વચ્ચે ભેદજ્ઞાનની છીણી મારે તો બે જુદા પડી જાય. બે જુદા તો છે જ. બે વચ્ચે સાંધ છે. રાગ અને સ્વભાવ વચ્ચે તડ છે, તડ. તડ સમજો છો? સાંધ. દરાર. આહાહા...! આ પત્થર હોય છે ને? લાખો મણ પત્થર (હોય) એમાં નાની રગ હોય છે. ઝીણી-ઝીણી લાલ દોરી, ધોળી રગ હોય છે. ત્યાં અંદર સુરંગ મારે તો લાખો મણના પત્થર નીકળી જાય. કારણ કે એકબીજા વચ્ચે સંધિ છે ત્યાં મારે. એમ ભગવાન ચૈતન્યસ્વરૂપ પ્રભુ અને પુણ્ય-પાપનો રાગ બે વચ્ચે સાંધ અને ત્રડ છે. આહાહા...! આવી વાતું હવે.

અહીં પરમાત્મા એમ ફરમાવે છે, સંતો એની વાત પરમાત્મા તરફથી કહે છે. ‘આત્માની આરાધનામાં વર્તતા...’ જોયું? વર્તતા પુરુષાર્થથી. સ્વભાવમાં અંતરમાં પુરુષાર્થથી શાંતિ અને આનંદની દશામાં વર્તતા. અંતરસ્વરૂપ નિર્મળ પ્રભુ, એમાં પર્યાયમાં નિર્મળતાથી વર્તતા. આહાહા...! ‘જીવને જ પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેલ છે.’ એ જીવ જ પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ છે. રાગથી ભિન્ન થઈને પોતાના સ્વરૂપનો અનુભવ કરે, એ જ પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ જીવ છે. જુઓ! આવ્યા લાગે છે બેય. ‘શુકનલાલજી’ આવ્યા ને? ‘શશીભાઈ’ આવ્યા છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! શું કીધું?

‘આત્માની આરાધનામાં વર્તતા જીવને જ પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેલ છે.’ જીવને પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેલ છે. કોઈ વિકલ્પ અને રાગ એ પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ નથી. આહાહા...! અરે..રે...! આવી વાતું સાંભળવા મળે નહિ અને સાંભળવા મળે તો (એમ કહે), એ તો નિશ્ચય છે.. નિશ્ચય છે... એમ કરીને કાઢી નાખે. પ્રભુ! તારા સ્વભાવનો અનાદર કરી નાખ્યો. આહાહા...! ભાઈ! બીજો કોઈ પંથ નથી. તારી ચીજનો આદર ને સત્કાર ને સેવના સિવાય કોઈ માર્ગ નથી. કોઈ દયા, દાન, વ્રત આદિના પરિણામ તો સંસાર છે, રાગ છે. ત્યાં શરીરને સંસાર કીધો છે ને? ‘સમાધિશતક’માં આવ્યું હતું. આ શરીર એ સંસાર છે. એ તો જડ છે, એ તો આત્માની પર્યાયમાં નથી. શરીર આત્માની પર્યાયમાં નથી, ભિન્ન છે. પણ આત્માની પર્યાયમાં પુણ્ય ને પાપ અને એ મારા, એવું મિથ્યાત્વ એની પર્યાયમાં છે. એ સંસાર છે.

આહાહા..!

આ આત્મા જે ત્રિકાળી દ્રવ્ય છે અને ત્રિકાળી ગુણ, એમાં તો વર્તમાન પર્યાય પણ નથી. એ પર્યાયમાં પરદ્રવ્ય નથી. એ પર્યાયમાં અહંકાર, પરનો રાગ અને દ્વેષ અને મિથ્યાત્વનો અહંકાર એ પર્યાયમાં છે પણ એ દ્રવ્ય-ગુણમાં નથી. કહે છે કે તારે પ્રતિક્રમણ કરવું હોય તો એનાથી હટીને સ્વભાવની આરાધના કર. એ જીવમય આરાધના છે, એ જીવમય પ્રતિક્રમણ છે. આહાહા..! અંદર વિકલ્પ ઊઠે એ પ્રતિક્રમણ નથી. આવી વાત છે. આહાહા..! અરે..રે..! માંડ અનંતકાળે (મનુષ્યપણું મળ્યું) એમ કરવાનું તો આ છે. આહાહા..! જે મૂળ ચીજ છે એ કરવાની રહી ગઈ. અને જે નથી કરવાનું એ કરીને રખડી મર્યો છે કોઈ ઘણી ધોરી નથી. આહાહા..! હાર્ટની પીડા દેખી છે. અમે દેખી છે.

(સંવત) ૧૯૭૬ની સાલની વાત છે. ૧૯૭૬ની સાલ. ‘ધાંગધા’ હતા. એ પછી બહુ પીડા એને થઈ એટલે (કહ્યું), મહારાજને બોલાવો. માંગલિક સંભળાવવા. અપાસરાની જોડે ‘ધાંગધા’. ૭૬ની સાલની વાત છે. એને ખાટલે તો સુવાડે નહિ. પણ નીચે સુવે ત્યાં રહી શકે નહિ એટલી પીડા. નીચે ફર્યા ફર કરે. માંગલિક સાંભળવાનો વખત મળે નહિ. એટલી પીડા હતી. સંઘવી કોઈ હતા. વિશાશ્રીમાળી. અપાસરો છે ને? ‘ધાંગધા’માં એનું જોડે મકાન છે. ‘સૂરચંદ સંઘવી’ રહેતા. આહાહા..! કાપડની મોટી દુકાન હતી. આ પણ હતા. પણ એની પીડા... નીચે પથારીમાં બેસી તો શકે નહિ, સૂઈ શકે નહિ. આહાહા..! પ્રભુ! એની પીડા કેટલી હશે? આહાહા..! એવી પીડાઓ પ્રભુ! તેં અનંતવાર સહન કરી છે. આહાહા..! ભાઈ! તારું આત્મતત્ત્વ આરાધવા લાયક છે, સેવવા લાયક છે. આહાહા..! એની પ્રસન્નતા મેળવવા લાયક છે. એ પ્રસન્ન થાય ત્યારે વીતરાગતા થાય છે. આહાહા..! રાગની પ્રસન્નતા થાય તો તેમાં દુઃખ થાય છે. જગતથી ઉંધું તો છે, ભાઈ! આહાહા..!

એવા તો ઘણા જોયેલા. ‘વઢવાણ’માં (સંવત) ૧૯૮૨ની સાલમાં એક હતો. ઓલા ... આહાહા..! એ શરીરની પીડા છે એ આત્માની પર્યાયમાં નથી. શું કીધું? શરીરની જે પીડા છે એ તો જડની અવસ્થા છે. એ આત્માની પર્યાયમાં નથી. આત્માની પર્યાય અને દેહના રોગની પર્યાય બે અત્યંત ભિન્ન છે. પણ અજ્ઞાનીની બુદ્ધિ ત્યાં છે એ મને આમ થાય છે... મને આમ થાય છે (એમ માને છે). આની કોરની નજરું નથી એટલે મને એમ થાય છે એમ કરીને મિથ્યાત્વમાં દુઃખને સેવે છે. આહાહા..!

એ અહીં કહે છે. પ્રભુ! તું જીવને જ પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ જાણ. આહાહા..! ‘જે પરમતત્ત્વજ્ઞાની જીવ...’ પરમ તત્ત્વ એવો જે ભગવાનઆત્મા, એકલો અતીન્દ્રિય આનંદ અને અતીન્દ્રિય જ્ઞાનનું દળ, એવું જે પરમતત્ત્વ, એવું જેને જ્ઞાન થયું... આહાહા..! બીજું જ્ઞાન એક કોર રાખો કહે છે. પરમતત્ત્વ ભગવાન એનું જે જ્ઞાન થયું... આહાહા..! એ જ્ઞાની જીવ ‘નિરંતર અભિમુખપણે (—આત્મસંમુખપણે)...’ આહાહા..! જેણે સમ્યગ્દર્શનમાં

આત્મસન્મુખ પર્યાય કરી છે. આહાહા...! મિથ્યાદર્શન છે એ આત્માથી વિમુખ અને રાગ અને વિકારની સન્મુખ થઈને મિથ્યાત્વ સેવ્યું છે. આહાહા...! એને છોડીને જેણે આત્માના અભિમુખ પરિણામ કર્યા છે. આહાહા...! છે?

‘પરમતત્ત્વજ્ઞાની જીવ નિરંતર અભિમુખપણે (—આત્મસંમુખપણે) અતૂટ (—ધારાવાહી) પરિણામસંતતિ વડે...’ આહાહા...! શબ્દો તે શબ્દો છે ને. રામબાણ છે. રામના બાણ જેમ ફરે નહિ એમ આ બાણ ફરે નહિ. આહાહા...! પરમતત્ત્વજ્ઞાની જીવ, શાસ્ત્રને ભણનારો એમ નથી કહ્યું. તેમ પુણ્યપાપને જાણનારો એમ પણ નથી કહ્યું. પરમતત્ત્વજ્ઞાની... આહાહા...! એમાં પુણ્ય-પાપ આદિ નથી એવું એમાં જ્ઞાન આવી જાય છે. પણ ‘પરમતત્ત્વજ્ઞાની જીવ નિરંતર અભિમુખપણે...’ આહાહા...! નિરંતર સ્વની-સ્વભાવની સન્મુખ, સ્વભાવની સન્મુખ ‘પરિણામસંતતિ વડે...’ પરિણામસ્વભાવની સંતતિ દ્વારા, સ્વભાવની સન્મુખ દ્વારા, પરિણામની સંતતિ દ્વારા એટલે પરિણામનો પ્રવાહ સ્વભાવ સન્મુખ વદ્યા જ કરે છે. આહાહા...! રાગથી અને નિમિત્તથી ઉપયોગ ખસી જઈ અને ઉપયોગ સતત નિરંતર સ્વભાવની અભિમુખ વર્તતો થકો... આહાહા...! ‘સાક્ષાત્ સ્વભાવસ્થિતિમાં...’ એવી પરિણામ સંતતિ દ્વારા નિર્મળ સ્વભાવની પર્યાય દ્વારા ‘સાક્ષાત્ સ્વભાવસ્થિતિમાં—આત્માની આરાધનામાં—વર્તે છે...’ આહાહા...! બાપુ! વાતું ઝીણી બહુ, ભાઈ!

આત્મા અંદર વસ્તુ ભગવાન મહા, એની સન્મુખ વર્તતો થકો. એની સન્મુખ વર્તતો થકો. રાગ અને પર્યાયથી વિમુખ થયેલો. આહાહા...! અરે...! પંચમઆરાના સંતો આવી વાતું કરે! પંચમઆરો તો હલકો આરો કહેવાય. અને એના પ્રાણીઓ પણ હલકા કહેવાય. એમ નથી, પ્રભુ! હલકા નથી. એ જીવ તો ભગવાનસ્વરૂપ છે. ત્રિકાળ તે ભગવાનસ્વરૂપ છે. કોઈ કાળે એ પરમાત્મા પોતે નિર્બળ અને દરિદ્ર થયો જ નથી. અનંત ગુણનો ધરનારો સધન-લક્ષ્મીવાળો છે ઈ. આહાહા...!

દુનિયાથી બધું ઊંધું છે. આહાહા...! જે રસ્તે સંસાર, તે રસ્તે મોક્ષ નહિ. જે રસ્તે મોક્ષમાર્ગ, તે રસ્તે સંસાર નહિ. આહાહા...! બહારની બધી આ મૂકીને... આહાહા...! મોટી દુકાન હોય, પાંચ-પાંચ, દસ-દસ લાખ રૂપિયાના મખમલના ગાલીયા પાથર્યા હોય. આહાહા...! એકવાર કહ્યું હતું ને? ‘મુંબઈ’માં (છે). પાંચ-છ કરોડ રૂપિયા છે. એક ‘મણિભાઈ’ કરીને છે. આપણે ત્યાં આવે છે. એની.. શું કહેવાય? એની પાસે પાંચ-છ કરોડ રૂપિયા છે. એને શું કહેવાય? અરબસ્તાનમાં મોટી દુકાન છે. પેદાશ ઘણી છે. પછી એણે આહાર કરવા સાંજે આમંત્રણ આપ્યું હતું. આહાર કરવા ગયા. પણ મકાનમાં ઓરડા એટલા બધા એમાં બધે મખમલ પાથરેલા. પાંચ લાખ રૂપિયાના તો મખમલ પાથર્યા હશે. મને તો ટેબીને એવું થાય, કે અરે...રે...! આમાંથી નીકળવું મુશ્કેલ પડશે આને. આહાહા...! આવામાંથી નીકળવું... આહાહા...! દેહથી છૂટવા ટાણે હાય.. હાય.. મને કોઈ રાખો, મને કોઈ મદદ કરો. ડોક્ટર

કહે પણ એમાં અમારું અત્યારે કાંઈ ચાલે એવું નથી, ભાઈ! હાથ ધોઈ નાખું છું. આહાહા...! અને ડોક્ટર એમ કહે કે હાથ ધોઈ નાખું ત્યાં તો રાડ નાખે અંદર હાય.. હાય.. હવે હું નહિ બચું ત્યારે? તું તો ત્રિકાળ બચેલો જ છો. આહાહા...! એ બચેલા ઉપર તારી દષ્ટિ નથી, પ્રભુ! આહાહા...! આ શરીર ને રાગ ઉપર દષ્ટિ (છે). આહાહા...!

એથી તે છોડીને ‘સાક્ષાત્ સ્વભાવસ્થિતિમાં—આત્માની આરાધનામાં—વર્તે છે..’ આહાહા...! પ્રતિક્રમણની વ્યાખ્યા ચાલે છે. આત્માની આરાધના. શુદ્ધ સ્વરૂપ પ્રભુ, એની સન્મુખ થઈને તેની આરાધનામાં વર્તે છે. આહાહા...! અરે...! આવો માર્ગ. ‘તે નિરપરાધ છે.’ ‘આત્માની આરાધનામાં—વર્તે છે તે નિરપરાધ છે.’ અને રાગમાં વર્તે છે. ચાહે તો દયા, દાન, ભક્તિનો રાગ હો, એ અપરાધ છે, અપરાધ છે. આહાહા...!

‘પુરુષાર્થ સિદ્ધિઉપાય’માં ‘અમૃતચંદ્રાચાર્યે’ તો એમ કહ્યું, કે પરની દયાનો ભાવ એ તારી હિંસા છે. કારણ કે પરની દયાનો ભાવ રાગ છે. રાગ તારી હિંસા છે. આહાહા...! અહીં તો (એમ કહે), દયા પાળો તો ધર્મ થશે. ‘દયા તે સુખની વેલડી, દયા તે સુખની ખાણ, અનંતા જીવ મુક્તિ ગયા...’ આવી વાતું કરે, અરે...! પ્રભુ! કઈ દયા? પરની કે આની? આહાહા...! આ અનંત આનંદનો નાથ, એની દયા તો પાળ. એ એવડો જેવડો છે એટલો માન ત્યારે એની દયા પાળી કહેવાય. જેવડો છે અને જેટલો છે એમ ન માન તો એની હિંસા કરી કહેવાય. આહાહા...! છે ને? ૮૪ છે ને? પાનું ફરી ગયું.

‘આત્માની આરાધનામાં—વર્તે છે તે નિરપરાધ છે. જે આત્માના આરાધન રહિત છે..’ આત્માના આરાધન રહિત છે ‘તે સાપરાધ છે;...’ અપરાધી છે. પોતામાં રહ્યો છે તે નિરપરાધ છે. છે? ‘આત્માની આરાધનામાં—વર્તે છે તે નિરપરાધ છે.’ ભગવાન આનંદ અને જ્ઞાનસ્વરૂપમાં વર્તે તે નિરપરાધ છે. અને આત્માની આરાધન રહિત, ચાહે તો દયા, દાન, ભક્તિના પરિણામ વર્તે અને સ્વભાવમાંથી ખસી જાય, એ સાપરાધ છે. આહાહા...! હવે આવું આકરું. હવે અહીં તો નિવૃત્તિ મળે નહિ, હજી ધંધા આડે નિવૃત્તિ ન મળે. એને કહે કે તારા પુણ્યના પરિણામ એ પણ અપરાધ છે. આહાહા...! એમાં છે કે નહિ? વાંચ્યું નથી પણ કોઈ દિ’ ત્યાં. આહાહા...!

બે વાત કરી. આનંદસ્વરૂપ, જ્ઞાનસ્વરૂપ, શુદ્ધસ્વરૂપ પવિત્ર ચિદ્ધન, એ પર્યાયમાં જે વર્તે છે, એ નિરપરાધી જીવ છે. એ મોક્ષમાર્ગમાં છે. એનો અલ્પકાળમાં મોક્ષ થશે. અને ‘જે આત્માના (શુદ્ધ સ્વરૂપમાં) આરાધન રહિત છે..’ અને રાગ અને પુણ્યના પરિણામને આરાધે છે તે પ્રાણી સાપરાધી છે, અપરાધી છે. આહાહા...! આ પૈસાવાળાને આ બધું શું કરવું? આહાહા...! પૈસાવાળો કે દિ’ છે ઇ? એક વાળો નીકળે તો દુઃખ થાય છે. પગમાં ઓલો વાળો નથી (થાતો)? પાણીમાં વાળો આવે છે ને? રાડ નાખે. અહીં તો બાયડીવાળો, છોકરાવાળો, પૈસાવાળો, મકાનવાળો, આબરૂવાળો.. કેટલા વાળા? તને કેટલા વાળા વળગ્યા?

આહાહા...! પ્રભુ! શું થયું આ? અરે...રે...! તેં તારું શું બગાડ્યું?

‘જે આત્માના આરાધન રહિત છે તે સાપરાધ છે;...’ એ ગુનેગાર છે. આહાહા...! ચાહે તો એ પુણ્ય-પાપમાં વર્તે તો એ ગુનેગાર છે એમ કહે છે. આહાહા...! આટલે બધે જવું, કાંઈક બીજો રસ્તો નથી? પણ રસ્તો તો જે હોય એ હોય કે બીજો રસ્તો હોય? આહાહા...! ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપ આનંદનું દળ, એના આનંદમાં વર્તવું, એ નિરપરાધી દશા છે, એ નિર્દોષ દશા છે, એ મોક્ષમાર્ગની દશા છે. અને એ નિરપરાધી પ્રભુ! રાગમાં, પુણ્યમાં વર્તે... આહાહા...! ઉદારતા પોતાના સ્વરૂપને છોડી દઈ અને જે સ્વરૂપમાં નથી એવા રાગ અને દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિમાં વર્તે, એ ગુનેગાર છે. અરે...! આમાં વાદવિવાદ કરવો ક્યાં? પાર આવે? આહાહા...!

‘સાપરાધ છે; તેથી જ, નિરવશેષપણે વિરાધન છોડીને—’ આ કારણે અપરાધ છે એને બિલકુલ છોડી દે. પુણ્યનો એક કણ હોય, રાગનો નિરવિશેષ, કાંઈપણ બાકી રાખ્યા વિના વિરાધના થાય એ છોડી દે. આહાહા...! છે? ‘તેથી જ, નિરવશેષપણે...’ કંઈ બાકી રાખ્યા વિના. કાંઈપણ રાગ કરું તો મદદ થશે, કંઈક પુણ્ય કરું તો, વ્યવહાર કરું તો કંઈ નિશ્ચયમાં જવાશે, એમ છોડી દે. ‘નિરવશેષપણે વિરાધન છોડીને—એમ કહ્યું છે. જે પરિણામ ‘વિગતરાધ’ અર્થાત્ રાધ રહિત છે...’ ‘રાધ = આરાધના;’ રહિત છે. નીચે અર્થ છે. તે વિરાધક છે. વિરાધન છે. તે વિરાધનરહિત નિરપરાધ છે. ‘જીવ નિશ્ચયપ્રતિક્રમણમય છે, તેથી જ તેને પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેવામાં આવે છે.’ વિશેષ કહેશે...

(શ્રીતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)